

Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları ile Değer Algılarının İncelenmesi¹

Prof. Dr. Asuman Seda SARACALOĞLU

*Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Programları ve Öğretim ABD.
sedasaracal@gmail.com*

Sanem UÇA

*Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Programları ve Öğretim ABD.
sanemuca@gmail.com*

Arş. Gör. Nisa BAŞARA BAYDİLEK

*Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Programları ve Öğretim ABD.
nisabasara@adu.edu.tr*

Nihan COŞKUN

*Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Programları ve Öğretim ABD.
nihan_coskun@hotmail.com*

Özet

Bu araştırmada, öğretmen adaylarının demokratik tutumları ile değer algılarının incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmanın evrenini Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü'nde öğrenim gören 488 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Gözütok (1995) tarafından geliştirilen "Demokratik Tutum Ölçeği" ile Demirutku (2007) tarafından geliştirilen "Portre Değer Anketi" kullanılmıştır. Araştırma sonuçları değerlendirildiğinde, öğretmen adaylarının demokratik tutum puanları ile değer algılarına ilişkin puanları arasında pozitif yönde ve zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Demokratik Tutum, Öğretmen Adayları, Değer Algısı.

Analysis of the Democratic Attitudes and Value Perceptions of Pre-Service Teachers

Abstract

The aim of this study was to analyze democratic attitudes' and value perception of pre-service teachers'. The universe of this study consisted of 488 elementary pre-service teachers in Adnan Menderes University Faculty of Education. In this study "Democratic Attitudes Scale" which was developed by Gözütok (1995) and "Portrait Values Scale" which was adapted by Demirutku (2007) was used as data collection tolls. According to results of this study, between democratic attitude scores of pre-service teachers and value perception scores of them in a positive direction, it reached the conclusion that there is a significant poor correlation.

Key Words: Democratic Attitude, Pre-service Teachers, Value Perception.

¹ Bu araştırmanın bir bölümü 11. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu (24-26 Mayıs 2012/ Rize)'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

GİRİŞ

Değerler; kültürü oluşturan temel öğelerdendir. Toplumun bireylerin amaç ve davranışlarını belirlemelerinde onlara neyin doğru neyin yanlış olduğunu gösteren standartlarıdır. Bir toplumun değerler sistemi o toplumun insanların deneyimlerinin birikimidir (Hoşgörür, 2010). Değerler, insanlığın evrensel sorunlarından biri olup insanların iyi-kötü, doğru-yanlış, güzel-çirkin gibi tercihler yapmada kullandıkları ölçütler olmakta, önem verileni ifade etmektedir (Şişman, 2000). Bireyin en çok benimsediği değerler yaşam tarzını şekillendirmekte (Altunay ve Yalçinkaya, 2011), sahip olduğu değerler ve bunların aralarındaki önem sıralamasına göre örgütlenmesi ise değerler sistemini oluşturmaktadır (Karalar ve Kiracı, 2010).

Değerlerin duyuşsal alan içerisinde yer alan, düşünce ve eylemlerimizi etkileyen, onlara yön veren zihinsel olgular olması, her davranışın temelinde değer ya da değerler yatması ve toplumsal değişim, değerlerin yeniden ele alınmasını ve değer öğretiminin önem kazanmasını kaçınılmaz kılmıştır (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008). Buradan yola çıkılarak konuya eğitimsel açıdan bakıldığında bir toplumun eğitim sistemi ya da eğitim kurumları, o toplumun sahip olduğu değerleri yansıtan önemli bir araç olarak nitelendirilebilir (Densford, 1961; Akt: Dönmez ve Cömert, 2007). Aynı şekilde demokrasinin de eğitimle sıkı bir bağı olduğu kabul edilebilir. Demokrasi kendi kendini sürekli olarak düzeltten ve geliştiren bir rejimdir. Bunun için uzlaşma, hoşgörü ve saygı gerekir (Gündüz ve Gündüz, 2002). Bunu sağlayacak güçlerden birisi eğitimidir. Bu nedenle öğretmenlerin demokrasiyi anlayıp yorumlayabilecek yeterliğe sahip olmaları gereklidir. Marri'ye (2005) göre öğrenciler demokrasiyi eğer öğretmen demokrasi kavramını eleştirel olarak yeniden tanımlamaya başlarsa daha iyi anlarlar. Bu meydana geldiğinde öğretmen yaşananlara, tarihlere, olaylara, farklı sosyo-ekonomik ve kültürel grup örneklerine yer verecektir (Marri, 2005; Akt: Genç ve Kalafat, 2008). Bu nedenle öğretmen adaylarının demokratik tutumları ve değer algıları arasındaki ilişkinin belirlenmesi önem taşımaktadır. Bu sayede bu konuda aksayan yanlar varsa tespit edilebilecek ve düzeltme yoluna gidilebilecektir.

Demokrasinin bir yaşam biçimi olarak kabul edilmesi ve geliştirilmesi demokratik bir siyasi yapıyla birlikte, insan davranışlarının örüntüsünden oluşan demokratik siyasi kültürün geliştirilmesine bağlıdır. İnsanların sadece demokrasi ile ilgili bilgiye sahip olması yetmeyecek, demokrasiye inanmış ve demokrasinin temel değerlerini bilerek eyleme geçiren yurttaşlar olmaları beklenecektir. Demokratik toplum, demokratik değerleri özgür bir ortamda içselleştirmiş, özgür ve özerk kararlar alabilme kapasitesinde olan yurttaşlara gereksinim duyar (Doğanay, 2011).

Demokrasi, kökleri hiyerarşik olan bir yönetim yerine sağduyulu insanların haklarının olduğu ve kendi kaderlerini kontrol etmek için örgütlenebilecekleri bir yönetim getirir. Demokrasi, yalnızca içeriği ile değil, gelişimi ve idealleri ile de tamamen meşru bir yönetim şeklidir. Demokratik anlayış; bağımsızlık, haklar, ifade, adalet ve temsilin devamlı yoğrulduğu bir olgu şeklinde algılanmalıdır (Waltzer ve Heilman, 2005; Akt: Kurt, 2007).

İnsan, anlam ve değer oluşturan, yaşamını tercih ettiği değerlere göre düzenleyen bir varlık olarak görülmektedir. Her türlü insan eylemlerinin temelinde bazı değerlerin yer aldığı kabul edilmektedir (Şişman, 2000). Demokratik değerlerin kazanım sürecinde birçok kişi ve kurumun rolü vardır. Çünkü değerlerin kazanımı yaşam boyu her yerde devam etmektedir (Doğanay, 2011). Çocukların insan ilişkileri gibi birçok alanda cesaretlendirilmesi, okulda ve evde yurttaşlık bilinci ve demokratik tutuma yönelik sorumlulukların verilmesi önemlidir (Patrick, 1991; Akt: Bulut, 2006). Demokratik bir toplumdaki eğitimciler, gençlerin farklı görüşleri araştırmalarına ve kendi görüşlerini ifade etmelerine yardımcı olma sorumluluğunu taşımaktadırlar (Apple ve Beane, 2007).

Eğitim, toplumun değerlerini etkiler ve yansıtır. Bireysel gelişim, herkes için fırsat eşitliği, sağlıklı bir demokrasi, üretken bir ekonomi, elverişli bir çevre oluşturma yolu eğitimden geçer. Eğitim, bunlara ulaşmada katkı sağlayan değerleri yansıtmalıdır. Bu değerler, kendimizi, ailelerimizi, ilişkilerimizi ve ait olduğumuz daha geniş grupları bir arada tutan adalet, dürüstlük ve iş ahlakı gibi erdemleri değerlendirmeyi içerir (Menter ve Walker, 2000; Akt: Kurt, 2007). Harber (2002), demokratik tutum ve değerlerin, öğrenilebilir olduğunu ve kalıtsal olmadığını vurgulamaktadır (Akt:

Karahan, Sardoğan, Özkamalı ve Dicle, 2006). Bu doğrultuda araştırmada öğretmen adaylarının değer algıları ve bu değer algılarıyla demokratik tutumlarının birbirleriyle olan ilişkileri ortaya konmaya çalışılacaktır. Araştırmanın gelecekte eğitim sisteminin içinde daha etkili bir şekilde yer alacak olan öğretmen adaylarının sahip oldukları değer algıları ve demokratik tutumlar hakkında fikir verici olacağı için önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, öğretmen adaylarının demokratik tutumları ile değer algılarının öğretmen adaylarının cinsiyetlerine, yaşlarına, öğrenim türlerine ve bölümlerine göre incelenmesi ve öğretmen adaylarının demokratik tutumları ile değer algıları arasındaki ilişkinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıda belirtilen sorulara yanıt aranacaktır:

1. Öğretmen adaylarının demokratik tutumları öğretmen adaylarının;
 - a) cinsiyetlerine,
 - b) yaşlarına,
 - c) öğrenim türlerine,
 - d) bölümlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
2. Öğretmen adaylarının değer algıları öğretmen adaylarının;
 - a) cinsiyetlerine,
 - b) yaşlarına,
 - c) öğrenim türlerine,
 - d) bölümlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Öğretmen adaylarının demokratik tutumları ile değer algıları arasında ilişki var mıdır?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırma tarama modellerinden ilişkisel tarama modelindedir. İlişkisel tarama modelleri, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir. Bu tür bir düzenlemede, aralarında ilişki aranacak değişkenler, tekil taramada olduğu gibi, ayrı ayrı sembolleştirilir. Ancak bu sembolleştirme (değerler verme, ölçme), ilişkisel bir çözümlenmeye olanak verecek şekilde yapılmak zorundadır (Karasar, 2008).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2011-2012 eğitim-öğretim yılında Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü'nde (Okulöncesi Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği, Fen Bilgisi Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği) öğrenim gören öğretmen adayları oluşturmaktadır. Evrenin tümü örneklem olarak alınmış, ayrıca bir örneklem seçimine gidilmemiştir. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarına ilişkin demografik özellikler (cinsiyet, yaş, öğrenim türü, bölümler) Tablo 1'de verilmiştir.

Cinsiyet	f	%
Kadın	266	54
Erkek	222	46
Toplam	488	100

Yaş		
20 yaş ve altı	116	24
21-23 yaş	325	66
24 yaş ve üstü	47	10
Toplam	488	100
Öğrenim Türü	f	%
Örgün	264	54
İkinci Öğretim	224	46
Toplam	488	100
Bölüm	f	%
Okulöncesi	120	25
Sınıf	122	25
Fen Bilgisi	129	26
Sosyal Bilgiler	117	24
Toplam	488	100

Çalışmaya katılan 488 öğretmen adayının cinsiyete göre dağılımları incelendiğinde, %54'ünün (N= 266) kadın, %46'sının (N= 222) ise erkek olduğu görülmektedir. Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının yaşlara göre dağılımları incelendiğinde, %24'ünün (N= 116) 20 yaş ve altı, %66'sının (N= 325) 21-23 yaş arası, %10'unun (N=47) 24 yaş ve üstü yaş grubunda oldukları görülmektedir. Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının öğrenim türlerine göre dağılımları incelendiğinde, %54'ünün (N= 264) örgün, %46'sının (N= 224) ikinci öğretim olduğu görülmektedir. Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının bölümlerine göre dağılımları incelendiğinde, %25'inin (N=120) Okulöncesi, %25'inin (N= 122) Sınıf, %26'sının (N= 129) Fen Bilgisi, %24'ünün (N= 117) Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde oldukları görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak Gözütok (1995) tarafından geliştirilen "Demokratik Tutum Ölçeği" ile Demirutku (2007) tarafından geliştirilen "Portre Değer Anketi" kullanılmıştır.

Demokratik Tutum Ölçeği

Demokratik Tutum Ölçeği, Gözütok (1995) tarafından öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin demokratik tutumlarını belirlemek amacıyla oluşturulmuştur. Ölçek toplam 50 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek puanlar 0-50 arasında değişmektedir ve yüksek puan demokratik tutum düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Bu ölçek, "Published for the Attitude Research Laboratory" tarafından geliştirilen ve birçok ülkede uygulanan "Teacher Opinions on Democracy" isimli ölçeğin G ve H formlarının Türkçe'ye uyarlanmasıyla ortaya konulmuştur. Anket yapılan çalışmalar sonucu 50 maddelik bir hale getirilmiştir ve 100 kişilik bir öğretmen ve akademisyen grubuna bir aylık bir süre ile test tekrar test yöntemiyle uygulanarak kontrol edilmiştir. Uygulama sonucunda güvenilirlik katsayısı .87 olarak bulunmuştur (Karahan, Sardoğan, Özkamalı ve Dicle, 2006).

Portre Değer Anketi

Portre Değer Anketi her biri ikişer cümleden oluşan 40 maddeden oluşmakta ve her maddede on değer tipinden biriyle ilişkili hedefleri veya istekleri temelinde kurgusal bir kişinin kısa sözel portresi çizilmektedir (Schwartz, 2004; Demirutku, 2007). Demirutku (2007), Türkçeye uyarlama kapsamında anketi 184 erkek ve 185 kadın olmak üzere 381 üniversite öğrencisine üzerinde uygulanmıştır. Anketi üç sosyal psikolog Türkçeye çevirmiş, bu çeviri sonucunda elde edilen form iki İngilizce çeviri kursu öğreticisi ve değer konusunda uzman bir klinik psikoloğa sunularak bu formu İngilizceye çevirmeleri istenmiştir. Katılımcıların kısa portresi çizilen kişilerin kendilerine ne kadar benzeyip benzemediğine ilişkin "Bana Çok Benziyor"dan "Bana Hiç Benzemiyor"a uzanan 6

seçenekten birini işaretlemelerine dayanan anketin Türkçeye uyarlanmış formunun Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı araştırmacı tarafından 0.85 olarak hesaplanmıştır. Portre Değer Anketi (1) Güç, (2) Başarı, (3) Hazcılık, (4) Uyarılım, (5) Özyönelim, (6) Evrensellik, (7) İyilikseverlik, (8) Geleneksellik, (9) Uyuma ve (10) Güvenlik boyutlarını içermektedir.

Schwartz tarafından ilk defa ortaya konulan bu özellikler, bireylerin sahip oldukları değerlerden hareketle bir grup veya topluluk hakkında genel bir değerlendirme yapma imkânı sağlamaktadır. Bireylerin sahip oldukları kişisel değerlerde bu üç hususa verdikleri kişisel önemin etkisi önemli derecede yer almaktadır. Bu üç husus bireyin biyolojik ihtiyaçları, sosyal ilişkileri ve grup fonksiyonlarının etkisine bağımlılıkları belirleyici unsur olarak öne çıkar. Schwartz tarafından ortaya konulan değerler ve anılan değerlerin anlamları aşağıda açıklanmıştır (Sığırı, Tabak ve Ercan, 2009):

- *Güç (Power)*: Sosyal statü ve saygınlığa sahip olma isteğidir. İnsanlar ve kaynaklar üzerinde kontrol ve yönetsel anlamda üstünlük kurma anlamındadır (Sosyal güç, otorite, zenginlik).
- *Başarı (Achievement)*: Sosyal standartlara uygun olarak kişisel yeteneklerini gösterme konusundaki kişisel başarıdır (Başarılilik, yeteneklilik, etkililik, ihtirashlık).
- *Hazcılık (Hedonism)*: Kişinin kendi yaşamı ve kişisel faaliyetlerinden duyduğu zevk ve duyuşsal hazdır (Zevk, hayattan tat almak).
- *Uyarılım (Stimulation)*: Hayattan heyecan almak, yeniliklere açık olmak ve hayata meydan okumaktır (Cesur, değişik hayata açık, heyecanlı hayat uyum sağlayan).
- *Özyönelim (Self Direction)*: Bağımsız düşünceye sahip olmak, kendi davranışlarını seçmek, yaratıcılık, araştırma özellikleridir (Kararlarında özgürlük ve bağımsızlık, kendi hedeflerini seçebilme).
- *Evrensellik (Universalism)*: Evrensel değerlere minnet duymak, hoşgörülülük, bütün insanlar ve doğanın iyiliğini koruma isteğidir (Geniş fikirlilik, sosyal adalet, bilgelik, eşitlik, barış içinde bir dünya, güzellik içinde bir dünya, doğayla birleşme, çevreyi koruma).
- *İyilikseverlik (Benevolence)*: Sık sık temas halinde olduğu, etrafındaki insanların refahını artırmak ve korumak isteğidir (Yardımsaver, dürüst, bağışlayıcı, sadık, sorumlu).
- *Geleneksellik (Tradition)*: Geleneklere saygı, inandığı dinin ve içerisinde bulunduğu kültürün sağladığı fikir ve gelenekleri kabul etme ve bu değerlere bağlı olmaktır (Mütevazı, hayattaki rolünü kabul eden, geleneğe saygılı, dindar, ılımlı).
- *Uyuma (Conformity)*: Kişisel hareketlerin kurallar doğrultusunda sınırlanması, başkalarını üzmemek veya rahatsız etmemek, sosyal beklentilere ve sosyal normlara karşı gelmemektir (Kibarlık, öz disiplin, itaatkârlık, anne babaya ve büyüklere saygı).
- *Güvenlik (Security)*: Toplumun, ilişkilerin ve kişilerin güvenlik, uyum ve sabitliğidir. Davranış ve değerlendirmelerde güvenliği ön planda tutmaktır (Aile güvenliği, milli güvenliği, sosyal düzen, iyiliklerin paylaşımı).

Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Veri toplama araçları ile elde edilen verilerin istatistiksel analizinde SPSS 11.5 paket programından yararlanılmıştır. Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının kişisel özellikleri ile ilgili tanımlayıcı istatistiksel analiz tekniklerinden frekans ve yüzde dağılımlar kullanılmıştır. Öğretmen adaylarının kişisel özellikleri açısından maddelerle yapılan karşılaştırmalarda bağımsız gruplar t-testi, tek yönlü varyans analizleri (ANOVA) ve korelasyon analizleri yapılmıştır.

BULGULAR ve YORUM

Araştırmanın birinci alt problemi “Öğretmen adaylarının demokratik tutumları öğretmen adaylarının cinsiyetlerine, yaşlarına, öğrenim türlerine ve bölümlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” olarak belirtilmiştir.

Araştırmada öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için t-testi uygulanmıştır ve analiz sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları ve Cinsiyet Değişkenine İlişkin t-testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{x}	SS	sd	t	p
Kadın	266	28,924	7,950	483,55	-1,462	,144
Erkek	222	29,923	7,126			

Tablo 2 incelendiğinde, öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının cinsiyetlerine göre farklılık göstermediği görülmektedir [$t(488) = -1,462; p > .05$]. Öğretmen adaylarının demokratik tutumlarına yönelik aritmetik ortalamalar incelendiğinde, kadın ve erkek öğretmen adaylarının tutum ortalamalarının birbirine yakın değerde olduğu görülmektedir.

Araştırmada öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının öğretmen adaylarının yaşlarına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) uygulanmış ve analiz sonuçları Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları ve Yaş Değişkenine İlişkin ANOVA Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	16,927	2	8,464	,443	,642
Gruplar İçi	7967,83	417	19,108		
Toplam	7984,76	419			

Tablo 3 incelendiğinde, öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının öğretmen adaylarının yaşlarına göre farklılık göstermediği görülmektedir [$F = ,443, p > .05$]. Bu doğrultuda öğretmen adaylarının yaş grupları dağılımlarının birbirine yakın olması nedeniyle demokratik tutum düzeylerinin birbirine yakın düzeyde olduğu söylenebilir.

Araştırmada öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının öğretmen adaylarının öğrenim türlerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için t-testi uygulanmıştır ve analiz sonuçları Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları ve Öğrenim Türü Değişkenine İlişkin t-testi Sonuçları

Öğrenim Türü	N	\bar{x}	SS	sd	t	p
Örgün	264	31,322	5,909	468,57	,967	,334
İkinci Öğretim	224	30,794	6,078			

Tablo 4 incelendiğinde, öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının öğrenim türlerine göre farklılık göstermediği görülmektedir [$t(488) = ,967$; $p > .05$].

Araştırmada öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının öğretmen adaylarının okudukları bölümlere göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) uygulanmış ve analiz sonuçları Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları ve Bölüm Değişkenine İlişkin ANOVA Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	428,66	3	142,88	4,062	,007*
Gruplar İçi	17027,22	484	35,18		
Toplam	17455,88	487			

* $p < .05$

Tablo 5 incelendiğinde, öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının öğretmen adaylarının okudukları bölümlere göre farklılık gösterdiği görülmektedir [$F = 4,062$, $p < .05$]. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testi sonuçları incelendiğinde ise, farklılığın kaynağının okulöncesi öğretmenliği ile sınıf öğretmenliği; okulöncesi öğretmenliği ile sosyal bilgiler öğretmenliği arasında; okulöncesi öğretmenliği lehine olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının bölümlerine göre demokratik tutum puanları incelendiğinde, okulöncesi öğretmenliği demokratik tutum ortalamalarının $\bar{x} = 33,648$; sınıf öğretmenliği demokratik tutum ortalamalarının $\bar{x} = 32,233$; fen bilgisi öğretmenliği demokratik tutum ortalamalarının $\bar{x} = 33,009$; sosyal bilgiler öğretmenliği demokratik tutum ortalamalarının $\bar{x} = 32,265$ olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda okulöncesi öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin demokratik tutumlarının diğer bölümlere göre daha yüksek düzeyde olduğu; sınıf öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerinin demokratik tutumlarının ise diğer bölümlere göre daha düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

Araştırmanın ikinci alt problemi “Öğretmen adaylarının değer algıları öğretmen adaylarının cinsiyetlerine, yaşlarına, öğrenim türlerine ve bölümlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” olarak belirtilmiştir.

Araştırmada öğretmen adaylarının değer algılarının öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için t-testi uygulanmıştır ve analiz sonuçları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Öğretmen Adaylarının Değer Algıları ve Cinsiyet Değişkenine İlişkin t-testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{x}	SS	sd	t	p
Güç (N= 475)	Kadın	261	10,793	3,358	443,73	-1,157	,248
	Erkek	214	11,163	3,559			
Başarı (N= 464)	Kadın	255	16,713	4,411	459,12	-,468	,640
	Erkek	209	16,894	3,911			
Hazcılık (N= 475)	Kadın	255	14,541	2,820	420,60	1,718	,046*
	Erkek	209	14,057	3,169			
Uyanıklık (N= 470)	Kadın	256	14,394	2,564	450,33	,378	,705
	Erkek	214	14,303	2,612			

Tablo 6. devam

Özyönelim (N= 473)	Kadın	259	20,745	2,990	424,02	1,686	,042*
	Erkek	214	20,238	3,456			
Evrensellik (N= 468)	Kadın	257	32,031	3,998	385,90	5,392	,000**
	Erkek	211	29,663	5,249			
İyilikseverlik (N= 478)	Kadın	262	20,721	2,858	434,71	4,083	,000**
	Erkek	216	19,574	3,212			
Geleneksellik (N= 468)	Kadın	258	17,414	3,204	426,24	1,118	,264
	Erkek	210	17,061	3,543			
Uyma (N= 475)	Kadın	261	18,524	3,508	447,67	1,064	,288
	Erkek	214	18,172	3,648			
Güvenlik (N= 473)	Kadın	259	25,401	3,473	406,08	4,296	,000**
	Erkek	214	23,831	4,313			

*p<.05 **p<.001

Tablo 6 incelendiğinde, öğretmen adaylarının değer algılarının cinsiyet değişkenine göre “Güç” [t(475)= -1,157; p>.05], “Başarı” [t(464)= -,468; p>.05], “Uyanım” [t(470)= ,378; p>.05], “Geleneksellik” [t(468)= 1,118; p>.05] ve “Uyma” [t(475)= 1,064; p>.05] boyutlarında farklılık göstermediği; “Hazcılık” [t(475)= 1,718; p<.05], “Özyönelim” [t(473)= 1,686; p<.05], “Evrensellik” [t(468)= 5,392; p<.001], “İyilikseverlik” [t(478)= 4,083; p<.001] ve “Güvenlik” [t(473)= 4,296; p<.001] boyutlarında ise anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Alt boyutlara ilişkin bu bulgular genel olarak incelendiğinde, kadınların bu alt boyutlardaki değer algıları puan ortalamalarının erkeklere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu söylenebilir.

Araştırmada öğretmen adaylarının değer algılarının öğretmen adaylarının yaşlarına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Tek yönlü Varyans Analizi (ANOVA) uygulanmıştır ve analiz sonuçları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Öğretmen Adaylarının Değer Algıları ve Yaş Değişkenine İlişkin ANOVA Sonuçları

Alt Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Güç (N= 475)	Gruplar Arası	33,156	2	16,578	1,394	,249
	Gruplar içi	5615,08	472	11,896		
	Toplam	5648,24	474			
Başarı (N= 464)	Gruplar Arası	17,487	2	8,743	,497	,609
	Gruplar içi	8110,06	461	17,592		
	Toplam	8127,55	463			
Hazcılık (N= 475)	Gruplar Arası	112,59	2	56,296	6,448	,002*
	Gruplar içi	4024,91	461	8,731		
	Toplam	4137,50	463			
Uyanım (N= 470)	Gruplar Arası	10,986	2	5,493	,822	,440
	Gruplar içi	3120,38	467	6,682		
	Toplam	3131,37	469			

Tablo 7. devam

Özyönelim (N= 473)	Gruplar Arası	43,612	2	21,806	2,118	,121
	Gruplar içi	4838,51	470	10,295		
	Toplam	4882,13	472			
Tablo 7. devam						
Evrensellik (N= 468)	Gruplar Arası	38,945	2	19,473	,863	,423
	Gruplar içi	10491,43	465	22,562		
	Toplam	10430,38	467			
İyilikseverlik (N= 478)	Gruplar Arası	15,075	2	7,538	,797	,451
	Gruplar içi	4492,24	475	9,457		
	Toplam	4507,31	477			
Geleneksellik (N= 468)	Gruplar Arası	194,65	2	97,328	8,904	,000**
	Gruplar içi	5082,57	465	10,930		
	Toplam	5277,23	467			
Uyma (N= 475)	Gruplar Arası	64,641	2	32,320	2,549	,079
	Gruplar içi	5985,62	472	12,681		
	Toplam	6050,26	474			
Güvenlik (N= 473)	Gruplar Arası	36,079	2	18,039	1,157	,315
	Gruplar içi	7328,85	470	15,593		
	Toplam	7364,93	472			

*p<.05 **p<.001

Tablo 7 incelendiğinde, öğretmen adaylarının değer algılarının öğretmen adaylarının yaş değişkenine göre, “Güç” [F= 1,394, p>.05], “Başarı” [F= ,497, p>.05], “Uyarılım” [F= ,822, p>.05], “Özyönelim” [F= 2,118, p>.05], “Evrensellik” [F= ,863, p>.05], “İyilikseverlik” [F= ,797, p>.05], “Uyma” [F= 2,549, p>.05], “Güvenlik” [F= 1,157, p>.05] alt boyutlarında farklılık göstermediği; “Hazcılık” [F= 6,448, p<.05] ve “Geleneksellik” [F= 8,904, p<.001] alt boyutlarında ise anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. “Hazcılık” ve “Geleneksellik” alt boyutlarındaki farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testi sonuçları değerlendirildiğinde, “Hazcılık” alt boyutunda farklılığın kaynağının 20 yaş ve altı ile 21-23 yaş grupları ve 20 yaş ve altı ile 24 yaş ve üstü yaş grupları arasında, 20 yaş ve altı yaş grubu lehine olduğu görülmektedir. “Geleneksellik” alt boyutunda farklılığın kaynağının ise; 20 yaş ve altı ile 24 yaş ve üstü yaş gruplarında, 20 yaş ve altı yaş grubu lehine ve 21-23 yaş ile 24 yaş ve üstü yaş grupları arasında, 21-23 yaş grubu lehine olduğu görülmektedir.

Araştırmada öğretmen adaylarının değer algılarının öğretmen adaylarının buldukları öğrenim türüne göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için t-testi uygulanmıştır ve analiz sonuçları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Öğretmen Adaylarının Değer Algıları ve Öğrenim Türü Değişkenine İlişkin t-testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Öğrenim Türü	N	\bar{x}	SS	sd	t	p
Güç (N= 475)	Örgün Öğretim	257	10,793	3,436	459,12	-	,255
	İkinci Öğretim	218	11,156	3,467			
Başarı (N= 464)	Örgün Öğretim	255	16,298	4,299	455,22	-	,004*
	İkinci Öğretim	209	17,401	3,978			

Tablo 8. devam

Hazcılık (N= 475)	Örgün Öğretim	255	13,972	3,266	461,01	-2,881	,004*
	İkinci Öğretim	209	14,751	2,554			
Uyarılım (N= 470)	Örgün Öğretim	253	13,968	2,744	467,84	-3,575	,000**
	İkinci Öğretim	217	14,801	2,309			
Özyönelim (N= 473)	Örgün Öğretim	256	20,210	3,430	470,99	-2,280	,023*
	İkinci Öğretim	217	20,875	2,910			
Evrensellik (N= 468)	Örgün Öğretim	255	30,745	5,085	465,90	-1,106	,269
	İkinci Öğretim	213	31,225	4,308			
İyilikseverlik (N= 478)	Örgün Öğretim	263	20,163	3,363	475,74	-,317	,751
	İkinci Öğretim	215	20,251	2,684			
Geleneksellik (N= 468)	Örgün Öğretim	257	17,031	3,499	461,44	-1,618	,106
	İkinci Öğretim	211	17,530	3,171			
Uyma (N= 475)	Örgün Öğretim	257	18,140	3,595	462,80	-1,503	,134
	İkinci Öğretim	218	18,633	3,535			
Güvenlik (N= 473)	Örgün Öğretim	255	24,200	4,235	470,56	-2,993	,003*
	İkinci Öğretim	218	25,266	3,510			

*p<.05 **p<.001

Tablo 8 incelendiğinde, öğretmen adaylarının değer algılarının öğrenim türü değişkenine göre “Güç” [t(475)= -1,139; p>.05], “Evrensellik” [t(468)= -1,106; p>.05], “İyilikseverlik” [t(478)= -,317; p>.05], “Geleneksellik” [t(468)= -1,618; p>.05] ve “Uyma” [t(475)= -1,503; p>.05] alt boyutlarında farklılık göstermediği; “Başarı” [t(464)= -2,867; p<.05], “Hazcılık” [t(475)= -2,881; p<.05], “Uyarılım” [t(470)= -3,575; p<.001], “Özyönelim” [t(473)= -2,280; p<.05] ve “Güvenlik” [t(473)= -2,293; p<.05] alt boyutlarında ise anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu doğrultuda öğretmen adaylarının değer algılarının “Başarı”, “Hazcılık”, “Uyarılım”, “Özyönelim” ve “Güvenlik” alt boyutlarında yer alan puan ortalamalarında ikinci öğretim öğrencilerinin bu alt boyutlardaki değer algıları puan ortalamalarının örgün öğretim öğrencilerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu söylenebilir.

Araştırmada öğretmen adaylarının değer algılarının öğretmen adaylarının okudukları bölümlere göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Tek yönlü Varyans Analizi (ANOVA) uygulanmıştır ve analiz sonuçları Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Öğretmen Adaylarının Değer Algıları ve Bölüm Değişkenine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Alt Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Güç (N= 475)	Gruplar Arası	21,683	3	7,228	,605	,612
	Gruplar içi	5626,55	471	11,946		
	Toplam	5648,24	474			
Başarı (N= 464)	Gruplar Arası	45,531	3	15,177	,864	,460
	Gruplar içi	8082,01	460	17,570		
	Toplam	8127,55	463			

Tablo 9. devam

Hazcılık (N= 475)	Gruplar Arası	47,762	3	15,921		
	Gruplar içi	4089,74	460	8,891	1,791	,148
	Toplam	4137,50	463			
Uyanılım (N= 470)	Gruplar Arası	38,040	3	12,680		
	Gruplar içi	3093,33	466	6,638	1,190	,127
	Toplam	3131,37	469			
Özyönelim (N= 473)	Gruplar Arası	125,59	3	41,864		
	Gruplar içi	4756,54	469	10,142	4,128	,007*
	Toplam	4882,13	472			
Evrensellik (N= 468)	Gruplar Arası	231,07	3	77,025		
	Gruplar içi	10299,30	464	22,197	3,470	,016*
	Toplam	10530,38	467			
İyilikseverlik (N= 478)	Gruplar Arası	46,158	3	15,386		
	Gruplar içi	4461,15	474	9,412	1,635	,180
	Toplam	4507,31	477			
Geleneksellik (N= 468)	Gruplar Arası	10,023	3	3,341		
	Gruplar içi	5267,20	464	11,352	,294	,830
	Toplam	5277,23	467			
Uyma (N= 475)	Gruplar Arası	3,025	3	1,008		
	Gruplar içi	6047,23	471	12,839	,079	,972
	Toplam	6050,26	474			
Güvenlik (N= 473)	Gruplar Arası	81,959	3	27,320		
	Gruplar içi	7282,97	469	15,529	1,759	,154
	Toplam	7364,93	472			

*p<.05

Tablo 9 incelendiğinde, öğretmen adaylarının değer algılarının öğretmen adaylarının bölüm değişkenine göre, “Güç” [F= ,605, p>.05], “Başarı” [F= ,864, p>.05], “Hazcılık” [F= 1,791, p>.05], “Uyanılım” [F= 1,190, p>.05], “İyilikseverlik” [F= 1,635, p>.05], “Geleneksellik” [F= ,294, p>.05], “Uyma” [F= ,079, p>.05], “Güvenlik” [F= 1,759, p>.05] alt boyutlarında farklılık göstermediği; “Özyönelim” [F= 4,128, p<.05] ve “Evrensellik” [F= 3,470, p<.05] alt boyutlarında ise anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. “Özyönelim” ve “Evrensellik” alt boyutlarındaki farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testi sonuçları değerlendirildiğinde, “Özyönelim” alt boyutunda farklılığın kaynağının sınıf öğretmenliği ile fen bilgisi öğretmenliği arasında, fen bilgisi öğretmenliği lehine olduğu görülmektedir. “Evrensellik” alt boyutunda farklılığın kaynağının ise; okul öncesi öğretmenliği ile sınıf öğretmenliği arasında, okul öncesi öğretmenliği lehine ve sınıf öğretmenliği ile fen bilgisi öğretmenliği arasında, fen bilgisi öğretmenliği lehine olduğu görülmektedir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi “Öğretmen adaylarının demokratik tutumları ile değer algıları arasında ilişki var mıdır?” olarak belirtilmiştir.

Araştırmada öğretmen adaylarının demokratik tutumları ile değer algıları arasındaki anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek için Korelasyon analizi uygulanmıştır ve analiz sonuçları Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları ile Değer Algıları Arasındaki İlişki

	Güç	Başarı	Hazcılık	Uyarılım	Özyönelim	Evrensellik	İyilikseverlik	Geleneksellik	Uyma	Güvenlik
Demokratik Tutum	r	,119*	,224*	,263*	,121*	,355*	,427*	,268*	,195*	,397*
	p	,017	,000	,000	,015	,000	,000	,000	,000	,000
	N	407	397	397	402	406	407	411	401	407

*p<.05 **p<.001

Tablo 10 incelendiğinde, öğretmen adaylarının demokratik tutum puanları ile “Güç” ($r=0.119$, $p<.05$), “Başarı” ($r=0.224$, $p<.001$), “Hazcılık” ($r=0.263$, $p<.001$), “Uyarılım” ($r=0.121$, $p<.05$), “Özyönelim” ($r=0.355$, $p<.001$), “Evrensellik” ($r=0.427$, $p<.001$), “İyilikseverlik” ($r=0.268$, $p<.001$), “Geleneksellik” ($r=0.296$, $p<.001$), “Uyma” ($r=0.195$, $p<.001$), “Güvenlik” ($r=0.397$, $p<.001$) alt boyutları arasında zayıf ve pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Bu araştırmada öğretmen adaylarının demokratik tutumları ile değer algıları arasındaki ilişki ve öğretmen adaylarının demokratik tutumları ile değer algılarının öğretmen adaylarının cinsiyetleri, yaşları, öğrenim türü ve okudukları bölümler açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırma sonuçları incelendiğinde öğretmen adaylarının demokratik tutumları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farkın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu Ada ve Koç (2000); Kılıç, Ercoskun, Nalçacı (2004); Karahan, Sardoğan, Özkamalı, Dicle (2006); Ercoskun ve Nalçacı (2008); Ektem ve Sünbül (2011); Yazıcı'nın (2011) öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının cinsiyetlerine göre anlamlı biçimde farklılaşmadığı yönünde ulaştığı sonuçlar ile paralellik gösterirken; kız öğrencilerin demokratik tutumlarının daha olumlu bulunduğu araştırma bulgularıyla örtüşmediği görülmektedir (Aydemir ve Aksoy, 2010; Erdem ve Santaş, 2006, Gömlüksiz ve Çetintaş, 2011; Saracaloğlu, Evin ve Varol, 2004; Ulusoy, 2007; Aycan ve Çalık, 2003; Gömlüksiz ve Kan, 2008; Sağlam, 2000; Yanardağ, 2000).

Öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının yaş değişkenine göre farklılık göstermediği görülmektedir. Saracaloğlu (1997) ve Yazıcı'nın (2011) araştırma sonuçları bu bulguyu desteklemektedir. Buna karşın bu bulguların Saracaloğlu, Evin ve Varol (2004) çalışma sonuçlarıyla örtüşmediği görülmüştür. Bu durumun örneklem yapısından kaynaklandığı söylenebilir.

Araştırmada öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının okudukları bölümlere göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının bölümler arasında farklılık gösterdiğine yönelik bulgu yapılan araştırmalarla paralellik göstermektedir (Ömerustaoğlu, 2004; Güven, 2004; Gömlüksiz ve Kan, 2008; Gömlüksiz ve Çetintaş, 2011) Ancak, Ektem ve Sünbül'ün (2011) öğretmen adaylarının demokratik tutum puanlarının öğrenim gördükleri anabilim dallarına göre değişmediği yönünde ulaştıkları sonuç ile mevcut araştırmanın sonucu örtüşmemektedir.

Öğretmen adaylarının değer algıları cinsiyet, yaş, öğrenim türü ve okudukları bölümler açısından incelendiğinde; öğretmen adaylarının değer algılarının cinsiyet değişkenine göre “Güç”, “Başarı”, “Uyarılım”, “Geleneksellik” ve “Uyma” boyutlarında farklılık göstermediği; “Hazcılık”, “Özyönelim”, “Evrensellik”, “İyilikseverlik” ve “Güvenlik” boyutlarında ise anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Elde edilen bu sonuçlar doğrultusunda öğretmen adaylarının değer

algılarının “Hazcılık”, “Özyönelim”, “Evrensellik”, “İyilikseverlik” ve “Güvenlik” alt boyutlarında yer alan puan ortalamalarında kadınlar lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının değer algılarının yaş değişkenine göre, “Güç”, “Başarı”, “Uyarılım”, “Özyönelim”, “Evrensellik”, “İyilikseverlik”, “Uyma”, “Güvenlik” alt boyutlarında farklılık göstermediği; “Hazcılık” ve “Geleneksellik” alt boyutlarında ise anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Öğretmen adaylarının değer algılarının öğrenim türü değişkenine göre “Güç”, “Evrensellik”, “İyilikseverlik”, “Geleneksellik” ve “Uyma” boyutlarında farklılık göstermediği; “Başarı”, “Hazcılık”, “Uyarılım”, “Özyönelim” ve “Güvenlik” boyutlarında ise anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Öğretmen adaylarının değer algılarının öğretmen adaylarının bölüm değişkenine göre, “Güç”, “Başarı”, “Hazcılık”, “Uyarılım”, “İyilikseverlik”, “Geleneksellik”, “Uyma” ve “Güvenlik” alt boyutlarında farklılık göstermediği; “Özyönelim” ve “Evrensellik” alt boyutlarında ise anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir.

Öğretmen adaylarının demokratik tutum puanları ile “Güç”, “Başarı”, “Hazcılık”, “Uyarılım”, “Özyönelim”, “Evrensellik”, “İyilikseverlik”, “Geleneksellik”, “Uyma” ve “Güvenlik” alt boyutları arasında pozitif yönde ve zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğretmen adaylarının demokratik tutumları olumlu yönde gelişme gösterdikçe, değer algılarında da olumlu yönde bir gelişme olacağı söylenebilir.

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki öneriler getirilebilir:

- Bu çalışmada öğretmen adaylarının demokratik tutumları ile değer algıları cinsiyet, yaş, öğrenim türü ve bölümlerine göre incelenmiştir. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda öğretmen adaylarının demokratik tutumları ve değer algıları anne-babalarının eğitim durumları, ortaöğretim mezuniyet alanları, lise türleri, sosyo-ekonomik düzeyleri gibi değişkenler açısından incelenebilir.
- Bu çalışmada öğretmen adaylarının demokratik tutum ve değer algıları incelenmiştir. Yapılacak çalışmalarda öğretmenlerin, velilerin, öğrencilerin demokratik tutum ve değer algıları birlikte araştırılabilir.
- Bu çalışma Aydın ili Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü örneklemini ile sınırlıdır. Bu doğrultuda eğitim fakültelerinin farklı bölümlerinde, farklı fakülte ve yüksekokullarda, farklı illerde araştırmalar yapılabilir.
- Bu çalışmada okul öncesi öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının fen bilgisi, sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenliği bölümlerinde okuyan öğretmen adaylarına göre daha yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının yüksek ya da düşük olma nedenlerini ortaya koyacak araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Ada, Ş. ve Koç, M. (2000). *Üniversite öğrencilerinin lisans eğitimleri süresince demokratik tutumlardaki değişmelerin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*, IX. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, 27–30 Eylül 2000, Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Erzurum.
- Apple, M. W. & Beane, J. A. (2011). *Demokratik okullar: güçlü eğitimden dersler*. Mediha Sarı (Çev.). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Altunay, E. ve Yalçınkaya, M. (2011). Öğretmen adaylarının bilgi toplumunda değerlere ilişkin görüşlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi [Educational Administration: Theory and Practice]*, 17(1), 5-28.

- Aycan, N. ve Çalık, D. (2003). İlköğretim okullarında demokrasi eğitimi: Manisa ili örneği. *C.B.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 19-29.
- Aydemir, H. ve Aksoy, N.D. (2010). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Demokratik Tutumlarının Bazı Değişkenlerle İlişkisi: Malatya Örneği. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 265-279.
- Bulut, N. (2006). Bir grup üniversite öğrencisinin demokratik tutumları ile çeşitli değişkenler arasındaki ilişkiler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 45, 37-59.
- Demircioğlu, İ. H. Ve Tokdemir, M. A. (2008). Değerlerin Oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(15), 69-88.
- Demirutku, K. (2007). *Parenting styles, internalization of values, and the self-concept*. Unpublished Doctoral Dissertation, Middle East Technical University.
- Doğanay, A. (2011). Değerler eğitimi. Cemil Öztürk, (Ed.) *Sosyal bilgiler öğretimi* içinde, s. 226-254. Ankara: Pegem Akademi.
- Dönmez, B. ve Cömert, M. (2007). İlköğretim okulu öğretmenlerinin değer sistemleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 5(14), 29-59.
- Ektem, I. S. ve Sünbül, A.M. (2011). Öğretmen adaylarının demokratik tutumları üzerine bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 159-168.
- Ercoskun, M. H. ve Nalçacı, A. (2008). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Empatik Beceri ve Demokratik Tutumlarının İncelenmesi. *Milli Eğitim*, 180, 204-215.
- Erdem. A. R. ve Sarıtaş, E. (2006). Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin öğretim elemanlarının davranışlarının demokratikliğine ilişkin algıları (PAÜ Örneği). *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16.
- Genç, S. Z. Ve Kalafat, T. (2008). Öğretmen adaylarının demokratik tutumları ile empatik becerilerinin değerlendirilmesi üzerine bir araştırma. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 19, 211-222.
- Gündüz, M. ve Gündüz, F. (2002). *Yurttaşlık bilinci*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Güven, İ. (2004). Sosyal Bilgiler alan öğretmen adaylarının okul uygulamalarına yönelik görüşleri üzerine nitel bir araştırma. *Kuramdan Uygulamaya Eğitim Bilimleri*, 4(2), 270-299.
- Gömlüksiz, M. N. ve Kan A. Ü. (2008). Eğitim fakültesi ve tezsiz yüksek lisans programlarına kayıtlı öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının değerlendirilmesi (Fırat Üniversitesi Örneği), *Milli Eğitim*, 178, 44-63.
- Gömlüksiz, M. N. ve Çetintaş, S. (2011). Öğretmen adaylarının demokratik tutumları (Fırat, Dicle, 7 Aralık, Cumhuriyet ve Erzincan Üniversiteleri Örneği). *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17, 1-14.
- Gözütok, F. D. (1995). *Öğretmenlerin demokratik tutumları*. Ankara: Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, 41 - 43.
- Hoşgörür, V. (2010). Eğitimin toplumsal temelleri. Ö. Demirel ve Z. Kaya, (Ed.) *Eğitim bilimine giriş* Ankara: Pegem Akademi.
- Karahan, T. F., Sardoğan, M. E., Özkamalı, E. ve Dicle, A. N. (2006). Öğretmen adaylarında demokratik tutum, nevrotik eğilimler ve kendini gerçekleştirme. *H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 149-158.
- Karalar, R. ve Kıracı, H. (2010). Bireysel değerlerin sürdürülebilir tüketim davranışı üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik öğretmenler üzerinde bir araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 79-106.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın.

- Kılıç, D.; Ercoşkun, H. ve Nalçacı, A. (2004). Sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının demokratik tutumları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(2-3), 9-19.
- Kurt, T. (2007). *Öğretmenlerin demokrasi, vatandaşlık ve vatanseverlik algılarının nitel olarak incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Öcal, A. ve Yıldırım, E. (2014). Dış göçler sebebiyle parçalanmış aile çocuklarının değer algılarının incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(2), 155-183.
- Ömerustaoğlu, A. (2004). Felsefe grubu öğretmenliği ve diğer anabilim dallarında öğrenim gören öğrencilerin demokratik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7, 216-226
- Sağlam, H. İ. (2000). Sosyal bilgiler dersinin demokratik tutum geliştirmedeki rolü. *Milli Eğitim*, 146, 67-71.
- Saracaloğlu, A. S. (1997). *The democratic attitudes of turkish prospective physical education teachers*. Paper presented at the 40th World Congress for ICHPER-SD: The Revitalization and Humanity and a Better Environment, Seoul, South Korea.
- Saracaloğlu, A. S., Evin, İ., Varol, S. R. (2004). İzmir ilinde çeşitli kurumlarda görev yapan öğretmenlerle öğretmen adaylarının demokratik tutumları üzerine bir araştırma. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(2), 335-364
- Sığırı, Ü., Tabak, A. ve Ercan, Ü. (2009). Kültürel değerlerin yönetsel kapsamda analizi: türk bankacılık sektörü uygulaması. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1(2), 1-14.
- Şişman, M. (2000). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Ulusoy, K. (2007). *Lise tarih programında yer alan geleneksel ve demokratik değerlere yönelik öğrenci tutumlarının ve görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yanardağ, A. (2000). *Üniversite gençliğinin demokratik tutum ve davranışları üzerine bir araştırma (Selçuk Üniversitesi Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya
- Yazıcı, K. (2011). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının demokratik değerlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 26(159), 165-178.